

**АПОРТЪТ
В КАПИТАЛОВИТЕ
ТЪРГОВСКИ ДРУЖЕСТВА**

В памет на майка ми

© Атанас Петров, *автор*

© Стоян Ставру, *автор на предговора*

© Стоян Кораков, *художник на корицата*

© Сиела Норма АД

София • 2018

ISBN: 978-954-28-2762-7

АТАНАС ПЕТРОВ

АПОРТЪТ

В КАПИТАЛОВИТЕ ТЪРГОВСКИ ДРУЖЕСТВА

 ciela

АПОРТЪТ И АПОКАЛИПСИСЪТ НА ВЕЩИТЕ

Знаците също трябва да бъдат изгорени.

Жан Бодрияр

Апортът позволява на съдружника/акционера да престира свое имуществено право вместо пари, които на свой ред би могъл да използва като официално платежно средство в оборота. Изложеното е важно в условията на пазарна икономика, в която официално платежно средство са парите, а натуралната размяна е по-скоро изключение. В някои случаи „ползвателната¹ стойност“ на апортираното право може да надхвърли по значимост участието с пари.

Атанас Петров

Крайт на вещите може да бъде обявен по различен начин:

- с настъплението на интелигентните вещи, които „повишават“ своя онтологически статут и стават „агенти“, борещи се за права (ерата на квазисубектите);
- с виртуализирането на света, при което вещите загубват своята материалност и започват да живеят като дигитални призраци на една дефизикализирана реалност (ерата на дигиталния дизайн);
- с претопяването на вещите в мрежи, в коалиции от взаимодействащи си функционалности, в които се разтваря „индивидуалността“ на всяка отделна вещ (ерата на неразчленимите съвкупности).

¹ Сравни с потребителната стойност, използвана като термин по-долу (бел. м. – С. С.).

Апортът (непаричната вноска)² би могъл да бъде представен като възможен „изход“ в есхатологията на вещите в контекста на една друга интерпретативната хипотеза, проследяваща превръщането (без остатък) на *всяка вещь в парична стойност*. Разглеждането на метаморфозата „предмет – вещь – стойност“ изисква провеждането на разграничение между понятията „вещ“ и „предмет“, както и изясняване на термините „разменна“ и „потребителска стойност“. Ще се опитам да направя това с помощта и в контекста на тезите на френския философ Жан Бодрияр, изразени в неговата книга „Към критика на политическата икономика на знака“, публикувана през 1972 година и преведената на български език от Антоанета Колева през 1996 година.³

1. Учението за вещите и теорията за предметите

В българското вещно право традиционно в *учението за вещите*⁴ се посочват четири конституиращи всяка вещь характеристики: *материалност* (телесност, корпоралност), *самостоятелност* (обособеност, отграниченост), *достъпност* (осезаемост, възможност за ползване) и *полезност* (стойност).⁵ Вещите се

² За употребата на думата „апорт“ и за нейната етимология вж. по-долу.

³ Разграничението между „предмет“ и „вещ“, което провеждам по-долу, не е разграничение, което прави самият Бодрияр. В своята книга той споменава само на едно място за съотношението между тези две понятия – като следва да се има предвид и спецификата при превода им на български език: „предметът не е вещь, нито пък категория, а е статус на смисъла и форма“. Вж. *Бодрияр, Ж.* Към критика на политическата икономика на знака. С., 1995, с. 205. Текстът обаче е в друг контекст и касае тезата на Бодрияр за господството и всеобхватността на дизайна в модерните общества, съответно – на метаdesigna в изкуството. В този смисъл проведеното по-долу разграничение е спекулативно и има за цел да акцентира върху някои специфични и по-малко познати на юристите в България измерения на предмета/вещта не само като юридическа, но и като философска категория.

⁴ Вж. *Боянов, Г.* Вещно право. С., 2009, с. 26, където е обособена глава със заглавието „Общо учение за вещите“.

⁵ Вж. *Петров, Вл., Марков, М.* Вещно право – помагало. С., 2017, с. 28.

дефинират като „самостоятелни веществени неща, с изключение на хората“ (материалност), като „за да имаме вещь, необходимо е тя да бъде самостоятелна, т.е. разграничена от другите вещи“⁶ (самостоятелност). Настоява се, че „всички граждански правоотношения трябва да имат предмет“, като „еднаквостта на вещта, нейното тъждество не води до тъждество на правоотношенията, които са свързани с нея“⁷. Като „обособени предмети на природата“, вещите „съществуват обективно във от нашето съзнание (материалност – бел. м., С. С.), могат да бъдат възприети и могат да бъдат използвани (достъпност – бел. м., С. С.) за производствена дейност (производствена стойност – бел. м., С. С.) и за задоволяване на потребителни нужди (потребителна стойност – бел. м., С. С.)“⁸. Друга дефиниция на вещта я определя като „материален предмет, който има самостоятелно съществуване“⁹ – всяка вещь „има материален субстрат“, като в нейната вещноправна характеристика „следва да се включи способността ѝ да задоволява човешки потребности (потребителна стойност – бел. м., С. С.) и нейната достъпност, подвластност на човека. Затова не могат да бъдат обект на вещни права звездите и другите обекти на макрокосмоса“¹⁰. Вещ може да бъде „само материален обект, който има потребителна и икономическа стойност“¹¹. Самото понятие за предмет се пояснява с израза „явление от обективната действителност“¹².

⁶ Вж. **Венедиков, П.** Система на българското вещно право. С. 1947, с. 1.

⁷ Вж. **Василев, Л.** Българско вещно право. С., 1995, с. 11, както и **Василев, Л.** Гражданско право. Обща част. С., 2000, с. 221, където е посочено, че „понятието и юридическото значение на вещите се обуславят в крайна сметка от обществено-икономическите отношения“.

⁸ Пак там.

⁹ Вж. **Таджер, В.** Гражданско право на НРБ. Обща част. Дял II. С., 2001, с. 288. В този смисъл вж. също **Павлова, М.** Гражданско право. Обща част. С., 2002, с. 391, както и **Боянов, Г.** Вещно право, с. 26.

¹⁰ Вж. **Боянов, Г.** Вещно право, с. 26. Вж. също **Павлова, М.** Гражданско право, с. 392, където се посочва следното: „За вещи има смисъл да бъдат признати само материални обекти, които са достъпни за човека и той може да извлича облаги от тях“.

¹¹ Вж. **Павлова, М.** Гражданско право, с. 393.

¹² Вж. **Рачев, Ф.** Гражданско право. С., 2003, с. 187.

Част от авторите настояват и върху една пета характеристика на вещите – тяхното *основание в закона*: вещите са „материални предмети със самостоятелно съществуване, които са предвидени за обекти в правната норма“¹³, като именно това предвиждане на вещите в закона е основанието на „възможността върху [тях] да се учредяват права“¹⁴. Това е причината „за гражданското право вещи [да] са само тези тела, които се намират във властта на хората, които могат да бъдат правно уредени и ако са правно уредени“¹⁵. Така вещта се превръща по-малко или повече в проекция на потенциална предзададеност, ситуирана в хипотеза на действаща правна норма, което доближава вещта и до понятието за юридически факт. Именно това изобретяване на вещта „отвътре-навън“ – чрез правото, чрез предвиждането ѝ от закона като възможен център на правоотношение, чрез позитивистичното прогнозиране и постулиране на нейното съществуване, може да бъде свързано с „предметността“ на вещта (съгласно терминологията на Бодрияр). В това си измерение вещта се оказва не толкова „обективна даденост“, колкото „юридически знак“, който не може да осъществи собственото си конституиране извън правната система, която го създава и поддържа.

Прави впечатление, че голяма част от представени по-горе дефиниции на вещта използват „предмета“, за да разкрият същността на вещта („материален предмет“). Между двете понятия обаче може да бъде очертана важна разлика, в която да се открие онази първична редукция на предмета, която се явява учредителна

¹³ Вж. *Стоянов, В.* Вещно право. С., 2004, с. 16.

¹⁴ Вж. *Джеров, Ал.* Гражданско право. Обща част. С., 2012, с. 307. Тази възможност до някъде „коригира“ и характеристиката „отделеност“ на вещта: „Не е отделена вещ от тялото извадения зъб, отрязаната коса, отрязан крайник, отделена при операция част от тялото, откъснат нокът, доколкото не задоволява другите две изисквания (самостоятелност и възможност върху нея да се учредяват права – бел. м., С. С.). От значение е обстоятелството, дали тази новосъздадена движима вещ може да бъде предмет на сделка“. Може би отговорът на този въпрос зависи до голяма степен от разпознаването на определена стойност (полезност) в новосъздадената (именно от тази стойност) движима вещ.

¹⁵ Вж. *Таджер, В.* Гражданско право на НРБ. Обща част. Дял II, с. 288.

за юридическо съществуване на вещта. Нека за целта въведем и използвам някои от основните понятия, с които работи Бодрияр. Според него „една истинска *теория за предметите* (курсив и болд м. – С. С.) и потреблението ще се основава не върху някаква теория за потребностите и тяхното задоволяване, а върху теория за социалната дан и за значението“¹⁶. За да обоснове своята теза Бодрияр разграничава две измерения на всеки предмет: *символичното* – „предметите никога не се изчерпват с това, за което служат и тъкмо в това прекалено присъствие те получават престижното си значение, „обозначават“ вече не света, а битието и социалния ранг на притежателя си“¹⁷, и *абстрактното* – съществуването на предмета като знак без реален референт¹⁸, който черпи своя смисъл (своята стойност) от взаимодействието си с други знаци, разположени в една обща система на социални взаимодействия.

Символичното измерение на предмета се характеризира с *амбивалентност*, която създава несигурност за всяка система, включително компрометираща надеждността на правото като социален регулатор.¹⁹ В своята символичност предметите не могат да бъдат контролирани нито чрез своята стойност, нито чрез своята функция, поради което изначално се разпознават като потенциални нарушители на реда. Бунтът на символичното следва да бъде потушен чрез адаптирането на предметите към „пуританската етика на труда“: „предметът трябва да „работи“, да „функционира“ и чрез това да се оневини“²⁰. Предметите трябва да бъдат

¹⁶ Вж. *Бодрияр, Ж.* Към критика на политическата икономия на знака, с. 8.

¹⁷ Вж. *Бодрияр, Ж.* Към критика на политическата икономия на знака, с. 11. В това си измерение вещите, подобно на безделието, могат да бъдат показател за престиж – средство за показно разточителство.

¹⁸ Както посочва Бодрияр, действителното на знака „никога не е неговото отвъдно, а просто е негов хоризонт“. Вж. *Бодрияр, Ж.* Към критика на политическата икономия на знака, с. 169.

¹⁹ Символичното „се състои точно в разчупването на тази еднозначност на „съобщението“, във възстановяване на амбивалентността на смисъла и същевременно унищожаване на инстанцията на кода“. Вж. *Бодрияр, Ж.* Към критика на политическата икономия на знака, с. 202. Символичното е най-прекия път към „ада на конотацията“ и „западането на обективното“ (с. 218).

²⁰ Вж. *Бодрияр, Ж.* Към критика на политическата икономия на знака, с. 169.

депроблематизирани и сведени до код, боравенето с който е определяща способност за вписването и оцеляването на всеки субект в съществуващия правен ред: „[ч]рез предметите всеки индивид, всяка група се стреми да се помести в някакъв порядък, като същевременно се стреми и към разстройването на този порядък в зависимост от личния си жизнен път“²¹. Символичното покрива именно тази част от вътрешната диалектика на предмета, която „се стреми и към разстройването на този порядък“.

Абстрактното измерение на предмета, напротив, осигурява и поддържа неговата *идентичност*, предлагаща сигурна и серийно възпроизводима опорна точка за налагането на определена правна регулация.²² Когато предметът може да бъде сведен до определена стойност, претендираща за обективност, той може да бъде не просто сравнен, но и уравнен на всеки друг предмет. В своята абстрактност (като стойност) предметите са лесно конвертируеми помежду си.²³ Те са сведени до код: „[п]редметът е нищо. Той не е друго, освен различните типове отношения и значения, които се сближават, противоречат си, свързват се в него в качеството му на такъв. Той не е друго, освен скритата логика, който подрежда този сноп от отношения, докато същевременно явният дискурс ги замъглява“²⁴. В това си измерение предметът не придобива смисъл в някакво символично отношение със субекта или със света, а „единствено в различието си с други предмети, в съответствие

²¹ Вж. *Бодрияр, Ж.* Към критика на политическата икономия на знака, с. 19.

²² Вж. *Бодрияр, Ж.* Към критика на политическата икономия на знака, с. 162: „Единствено амбивалентността (която ние разбираме в строгия смисъл на скъсване със стойността, отсам или отвъд стойността/знак, и като изближаване на символичното) поставя под въпрос четимостта, лъжливата прозрачност на знака, неговата потребителна стойност (рационалното декодиране) и неговата разменна стойност (дискурсът на комуникацията)“. Процесът по абстрахиране на предмета премахва амбивалентността на символичното в предмета, като по този начин осигурява прозрачността на знака както за целите на регулацията (потребление), така и за целите на комуникацията (размяна).

²³ Това е и причината Бодрияр да говори за „теология на стойността“. Вж. *Бодрияр, Ж.* Към критика на политическата икономия на знака, с. 150.

²⁴ Вж. *Бодрияр, Ж.* Към критика на политическата икономия на знака, с. 54.

с някакъв код от йерархизирани значения²⁵. Предметът вече не е лично ангажиран с конкретен субект и с конкретно отношение²⁶, в които той да намира своето единствено основание (символично-то), а е положен като стандартен инструмент, материализиращ логиката на един модел и възпроизвеждащ сигурността на една система (абстрактното). Такъв предмет се явява основен съюзник на Реда при налагането на режим, който Бодрияр нарича „децентрализиран тоталитаризъм“²⁷. В този режим всеки предмет свидетелства за системата, от която е част, чрез отказа си от това да бъде нещо повече от знак. Прозрачността²⁸ на предмета, изразяваща се в отнемането на неговата дълбочина и символичност (премахване на претенцията предметът да бъде нещо повече от наложената му стойност), е гаранцията за неговото послушание (лесна конвертируемост в системата на пазарна размяна). Колкото по-повърхностен, т.е. по-ясен и по-лесно четим е предметът като знак (като станция за обмяна на стойности), толкова по-успешен би бил той като център за регулиране на възникващи социални отношения (като обект на правни отношения).

Днес върху вещите се упражнява още един вид специфичен натиск, свързан със съотношението „вещ – предмет“. Освен че от вещта се изисква да се легитимира в гражданския оборот чрез

²⁵ Пак там.

²⁶ Бодрияр дава като пример за такъв предмет дарът – дарът е предмет, който притежава символична разменна стойност, тъй като „е неотделим от конкретното отношение, в което се разменя, от договора за прехвърляне, който той скрепва между двама души: следователно предметът не може да придобива самостоятелност като такъв“. Докато „[п]редметът превърнал се в знак, вече не придобива своя смисъл в конкретното отношение между двама души; той го получава в диференциалното отношение към други знаци: предметите-знаци ... се разменят помежду си“. Вж. *Бодрияр, Ж.* Към критика на политическата икономия на знака, с. 55, 57.

²⁷ Вж. *Бодрияр, Ж.* Към критика на политическата икономия на знака, с. 200.

²⁸ Бодрияр споменава както за непрозрачност на предмета – с оглед на стоящата зад него конкретност на определено отношение (*Бодрияр, Ж.* Към критика на политическата икономия на знака, с. 56), така и за прозрачността на предмета – оглед неговата лесна разпознаваемост и четимост като код за оразличаване (Пак там, с. 143).

своята стойност (единство на стойността), тя все по-често се на-товарва с едновременното осъществяване на няколко полезни функции (роене на полезността). И двете изисквания – за една (пазарна) стойност и за повече (различни) предназначения, са свързани с **полезността** на вещта и с нейното максимално икономическо експлоатиране. Израз на втората линия, по която се осъществява полезността на вещта, са зачестяващите случаи на възникване на *публично-частна съсобственост*: съсобственост, в която едната идеална част от вещта се притежава като частна собственост, а другата – като публична собственост на държавата или на конкретна община.²⁹ В тези случаи в една и съща вещь съжителстват частният (предназначение, обслужващо конкретно лице) и публичният (предназначение, обслужващо общност от лица) интерес. Идеалната част с „частно“ предназначение трябва да търпи идеалната част, съставляваща държавна публична собственост, която по смисъла на закона е предназначена да задоволява трайно обществени потребности от национално значение чрез общо ползване (арг. чл. 2, ал. 2, т. 5 ЗОС), съответно: да търпи идеалната част, съставляваща общинска публична собственост, която по смисъла на закона е предназначена да задоволява трайно обществени потребности от местно значение (арг. чл. 3, ал. 2, т. 3 ЗОС). Това съвместяване на „две суб-вещи“ в рамките на една вещь е особена техника по делене на вещта вътре в самата вещь, с оглед постигането на по-голям икономически ефект и произвеждане на по-голяма стойност от вещта. Става въпрос за техника, чрез която в рамките на вещта се осъществява производство на предмети.³⁰

²⁹ Така например в Решение № 154/18.06.2013 г. по гр. д. № 880/2012 г. на ВКС, I г.о., е допусната съдебна делба на имот, съсобствен между държавата и физически лица, при което частта на държавата е била публична държавна собственост.

³⁰ Тезата за предмета като особено (делимо) качество на вещта може да бъде подкрепена и с текста на чл. 6, ал. 1 ЗДС, в който публичната собственост е свързана именно с притежаването на особено „качество“ от (във) вещта. Тази формулировка обаче не е „повторена“ в чл. 6, ал. 1 ЗОС, където „качество“ е заменено от „предназначение“.

Подобна двуликост на вещта може да бъде открита и в рамките на частната сфера. Типичен пример за съвместяването в една вещ на две предназначения, съществуващи в полза на две различни лица или групи от лица, е т.нар. „покрив-тераса“, при която покривът на една сграда в режим на етажна собственост е изграден и се ползва като тераса към апартамент, разположен на последния етаж на сградата. В този случай се поставя въпросът дали покривът може да бъде (и) тераса, съответно – дали терасата е (и) покрив, а от там – и кой може да ползва тази покрив-тераса, съответно – кой е длъжен да поеме разходите за нейното поддържане и управление. Различните предназначения обслужват различни лица: покривът – всички етажни собственици (поради което се явява обща част по смисъла на чл. 38, ал. 1 ЗС), терасата – само собственика на апартамента на последния етаж (поради което се явява частна собственост по смисъла на чл. 28, ал. 1 ЗС). Тази вещ е истински „вещноправен Янус“, в който съжителстват две права на собственост, обслужващи два различни частни интереса – през две различни предназначения (на покрив и на тераса).

Двете предназначение съществуват в една и съща вещ, но се „притежават“ от различни лица, всяко едно от които следва да се съобразява с предназначението, дадено в полза на другото. В случай на конфликт при упражняването на двете предназначения на вещта, едното винаги има *приоритет*: публичната собственост „бие“ частната, а покривът – като обща част на сградата по своето естество, надделява над частната собственост върху терасата. В случаите на публично-частна съсобственост – предвид „идеалното“ съществуване на идеалните части (като притежаване на всяка частица от вещта, а не на реално обособена част от вещта), границата между двете права (двете предназначения) също е идеална и не може да бъде прокарана физически (временното ѝ определянето би било възможно единствено чрез разпределението на ползването на вещта по чл. 32 ЗС). В „покрив-терасата“ границата между двете права (двете предназначения, двата предмета) преминава в скритата вътрешност на вещта, която не може да бъде очертана дори и с правния инструмент „временно разпределение

на ползването“. В този случай разпределението при ползването е едновременно необходимост и факт, тъй като двете лица на вещта (покрив и тераса) са обърнати в различни посоки (надолу и нагоре), което позволява паралелното, едновременното им усвояване от две различни лица (от етажните собственици и от собственика на апартамента с тераса).

Разглежданите случаи на *вътрешно хетерогенна съсобственост* демонстрират друга линия на определяне на вещите чрез установяване на една „идеална“ делимост на тяхното предназначение. Ако стойността е крайната капитализация на полезността на една вещь, хетерогенността на предназначенията е междинна форма за производство на стойност в рамките на самата вещь чрез нейното раздробяване на предмети.

Предназначението, което води до делимост на вещта по линията на нейната полезност, може да бъде свързано и с понятието за „предмет“ на договора в облигационното право. Съгласно чл. 26, ал. 2, предл. 1 ЗЗД, „нищожни са и договорите, които имат невъзможен предмет“. Предметът на договора (като дължима престация) може да бъде разграничен от неговия обект (като обект на правото).³¹ Различните договори по отношение на един и същ обект (например една и съща вещь) биха могли да имат различни предмети, т.е. да бъдат свързани с осъществяването на различни престации (форми на поведение) във връзка с тази вещь (нейната полезност). Ако обектът препраща по-скоро към вещта в нейната пасивност, предметът е свързан със специфичната ѝ употреба – с активното оползотворяване на вещта в отношенията между страните чрез използването ѝ по определено предназначение.³² Дължимото поведение по повод на една и съща вещь би могло да бъде различно в зависимост от начина на употреба на вещта. Така множествеността в потребителската стойност на вещта би могла да произвежда различни предмети както във вещното пра-

³¹ Вж. Русчев, *Ив.* Престацията. Дисертационен труд за придобиване на научната степен „доктор на науките“. С., 2016, с. 16–17.

³² Престацията би могла да се разглежда като облигационноправното изменение на предназначението на вещта.

во (като предназначения), така и в облигационното право (като престации).³³

2. Вещта – юридическият завършек на един предмет

Осъществяването на операцията по „прочистване“ на символичното измерение на предметите в името на тяхната пълна заменимост и заменяемост, предполага употребата на две специфични *стойности*: разменната стойност и нейното „алиби“ – потребителната стойност.³⁴ Всяка една от тях предлага „повърхнината“, в която предметът може да получи своята двуизмерност, за да функционира „като кодирано различие“. Разменната стойност се свързва от Бодрияр с понятието на Маркс за *производителност* – с абстрахирането на конкретния труд в работна сила, „за да стане еднороден със средствата за производство“³⁵ (свободата/принудата да се трудиш). Потребителната стойност се свързва с понятието за *потребителност* – с абстрахирането на конкретното желание в потребност, „за да стане еднородно

³³ Все пак употребата на понятието „предмет“ – във вещното и в облигационното право, препраща към различна референция, поради което и заглавието на книгата, посветена върху третирането на човешкото тяло като вещь с определена потребителска стойност, може да запази формулировката „Човешкото тяло като предмет на вещи права“. Вж. *Ставри, Ст.* Човешкото тяло като предмет на вещи права. С., 2008.

³⁴ Бодрияр настойчиво критикува отказа на Маркс да отдаде необходимото значение на потребителната стойност на вещта. „Бодрияр на свой ред е критикуван за това, че разглежда твърде опростено възгледите на Маркс относно човешките потребности. Вж. *Smith, T.* The Critique of Marxism in Baudrillard’s Later. – Rethinking Marxism, 1990, № 3–4, p. 280. За съотношението между Бодрияр и Маркс, включително за промяната, настъпила в по-късните произведения на Бодрияр, вж. подробно *Zander, P.* Baudrillard’s Theory of Value: A Baby in the Marxist Bath Water? – Rethinking Marxism, 2014, № 3, p. 382–397, както и *Poster, M.* Semiology and Critical Theory: From Marx to Baudrillard. – The Problems of Reading in Contemporary American Criticism: A Symposium (Autumn, 1979). 1979, № 1, p. 275–288. Настоящият текст не изследва и не разчита на връзката „Маркс-Бодрияр“.

³⁵ Вж. *Бодрияр, Ж.* Към критика на политическата икономия на знака, с. 80.

със средствата за задоволяване³⁶ (свободата/принудата да потребяваш). Рационализирането на конкретността на труда и на желанието чрез тяхното „неограничено абстрахиране“ във формата на труд и потребности прави системата еднородна, което позволява моменталното инкасиране на ред чрез системата на предметите. Тази нова ликвидност на реда осигурява неговата практическа неизбежност.

Разменната стойност е свързана с идентичността, която вещта трябва да има, за да бъде част от системно организиран и правно регулиран имуществен оборот. Тя е стойността, на която може да бъде разложен всеки предмет по начин, осигуряващ неговата прозрачност за всеки потенциален субект на размяна. Именно чрез разменната стойност се плаща златния депозит на всеки оборот от имуществени права и задължения. Чрез осигуряване на еднородността на предметите – благодарение на конституиращата ги характеристика, съгласно която всеки един от тях има стойност при пазарно организирана размяна, амбивалентността на предметите е преодоляна чрез еквивалентността на вещите. За разлика от предметите, чиято конкретност може да изненада хипотезата на всяка правна норма, вещите са „от един порядък“ и могат да си противостоят една спрямо друга по своята разменна стойност. Във всеки момент вещта може да се осребри до своя абсолютен юридически минимум – до своята пазарна (разменна) стойност. Материалността на вещта *de jure* се оказва само временна и заблуждаваща привидност, която маскира нейното същинско юридическо съществуване като стойност. Ако конституционният принцип за равенство трябваше да бъде провъзгласен не само между хората, но и между предметите, то най-убедителният му говорител би била именно разменната стойност.

Потребителната стойност е свързана с полезността, която вещта може да има за един абстрактен субект, подреден според правилата на системата, в която живее. Въпросното „подреджане на субекта“ става чрез изобретяването на неговите потреб-

³⁶ Пак там.

ности – нуждите, които би имал всеки, ако полага „грижата да добрия субект“³⁷. След изобретяването си, потребностите не само „сглобяват“ субекта на потребление (потребителят), но и дават основание за съществуването на всеки предмет като вещь (предмет на потребление) – вещта е онзи предмет, който е полезен за правните субекти, защото може да се потрeбeява за задоволяване на техните потребности. Нарцистичното оглеждане на потребностите на субекта в потребителната стойност на предмета, не е нито природна необходимост, нито постижение на този субект, а нагон, наложен от системата в името на реда. Полезността на вещите – ключова за съществуването им характеристика, е не толкова „от полза“ за субектите, колкото обслужва самата система, като осигурява легитимност на наложения от нея правен ред. Бодрияр е убеден, че потребностите на човека не са природно обусловени (не са веднъж фиксирана даденост), а са въпрос на исторически постигната конвенция, която има своята скрита политическа икономия (те са текущо споразумение, изобретено от системата на социално управление)³⁷. Потребностите предлагат матрица от предварително изброени или в най-лошия случай – изброими различия, в които всеки субект може (и е длъжен) да се впише, за да намери своята юридическа идентичност. Ако вещите намират своята идентичност в своята стойност, то субектите я откриват в потребностите си.

Субектът е *изтласкан* в периферията на неспиращия кръговрат на богатата (продукти/стоки), като е сведен най-често до механизъм за неговото поддържане. Бодрияр държи изключително много на това, че потребителската стойност не е алтернатива, а

³⁷ Бодрияр се противопоставя на „мита за първичните потребности“ – „неунищожима зона, в която самият индивид определя себе си, тъй като знае какво иска: да яде, да пие, да спи, да прави любов, да има подслон и т.н.“. Той е убеден, че „[в]същност „жизнен антропологичен минимум не съществува: във всички общества той се определя вторично, чрез основополагащата неотложност на някакъв излишък: частта на Бог, частта на жертвата, показните разходи, икономическата печалба“. Т.нар. „жизнен минимум“ е „standard package, минимум на наложеното потребление“. Вж. *Бодрияр, Ж.* Към критика на политическата икономия на знака, с. 75–77.

именно „алиби“³⁸ на разменната стойност, тъй като потребностите са създадени, за да предизвикват размяна: „[в]сичко което извира от субекта, от неговото тяло, от неговото желание, е разложено и капитализирано в термини за потребности, повече или по-малко предварително обособени чрез предметите“³⁹. Както работната сила (абстрактен модел, изведен от конкретността на труда), така и потребностите (абстрактен модел, изведен от конкретността на желанието), биват експлоатирани от системата, която поставя субекта в двата края на своето уравнение: от една страна – като производител на блага, и от друга страна – като потребител на блага. И в двата края абстрахирането води отчуждаване на субекта от самия себе си, тъй като той загубва както конкретността на своя труд, така и конкретността на своите желания. Благата заживяват свой собствен живот, чиято интензивност зависи от ускоряването на работната сила и на потребностите в „съвършено порочния кръг“ на пазарната размяна – размяна, предоставяща непрекъснатата „възможност за всеобхватна замяна на всички стойности“⁴⁰. Субектът се изчерпва с функцията си на своеобразна картотека (имущество), в която редът подрежда внимателно своите абстрактни стойности (вещи).

Моята теза, е че с юридическото понятие за *вещи* се обозначават предметите в тяхното абстрактно измерение – *предмети*, които са отчуждени от своята символичност и са получили ускорение в размяната, благодарение на това, че са започнали да се

³⁸ Вж. *Бодрияр, Ж.* Към критика на политическата икономия на знака, с. 148. Бодрияр посочва, че „потребителната стойност не е само двойник, преместване или разширение на системата на разменната стойност. Тя е едновременно нейната идеологическа гаранция“, натурализираща идеология, която прави възможно съществуването на „най-общосподеления свят“. Ако разменната стойност заличава „действителния трудов процес на нивото на стоката“, потребителната стойност „придава на нечовешката в своята абстрактност стока една „човешка“ крайна цел“ (с. 149). Онтологията на потребностите „довежда субекта до там да мисли себе си като индивид, определен чрез своите потребности и задоволявания, и по този начин да се интегрира идеално в структурата на стоката“ (с. 149).

³⁹ Вж. *Бодрияр, Ж.* Към критика на политическата икономия на знака, с. 145.

⁴⁰ Вж. *Бодрияр, Ж.* Към критика на политическата икономия на знака, с. 92.

идентифицират единствено със своята функция и свързаната с нея стойност. Вещта е опитоменият от стойността предмет. Принципът на еквивалентност чрез общата възможност всеки предмет да бъде сведен до стойност премахва символичната амбивалентност на предметите и води до производството на вещи, които удобно (за целите на всяка размяна) се изчерпват със своята пазарна (разменна/потребителска) стойност. Разликата между вещите е само количествена – в размера или в ръста на тяхната стойност. Конкретната, лична и качествена разлика, която съществува между предметите, се изразява чрез абстрактния, експертен и количествен показател на стойността при вещите. Вместо да се (раз)дават предмети, обгърнати в символичност, се (раз)менят стойности, опаковани като вещи. Това осигурява съществуването на плътна инфраструктура, на заложен в самите вещи модел за налагане на определен правопорядък.

Именно в този смисъл вещта се оказва едновременно и *край* – от гледна точка на символичното (човешкото), и *завършек* – от гледна точка на абстрактното (юридическото), на всеки предмет, попадал на територия на Страната на чудесата, в нейната юридическа версия. Там, където предметът свършва със своята стойност, започва апокалипсисът на вещите.

3. Апортът като техника за бързо четене

Бодрияр ефектно определя *търга* като „пещ, в която стойностите се превръщат една в друга“⁴¹. Такова претопяване на вещта до нейната стойност може да бъде открито и в апорта. Както в процедурата по провеждане на търг, така и при извършването на апорт вещите се редуцират до своя екзистенциален юридически минимум – те потъват до ниво своята стойност. Редукцията на вещите до тяхната критична (пазарна) разменна стойност е начинът, по който те оцеляват и възкръсват при всяка криза относно тяхната същност. Вещите са предмети, които продължават да съществуват и тогава, когато не могат да се снабдят със смисъл отвъд

⁴¹ Вж. *Бодрияр, Ж.* Към критика на политическата икономия на знака, с. 114.

своята стойност. Търгът и апортът са *процедури по „прочитане“* на първичния код на всяка вещь – прочитане на нейната стойност.

За успешното декодиране на вещта, разбира се, е необходимо използването на *експерти*. Съгласно чл. 72, ал. 2 от Търговския закон, вноската в дружество с ограничена отговорност, в акционерно дружество или в командитно дружество с акции се оценява от 3 независими вещи лица, посочени от длъжностното лице по регистрацията към Агенцията по вписванията. Заключение на така назначените вещи лица е своеобразна партитура на вещта, в която се съдържа пълно описание на непаричната вноска, на метода на оценка, на получената оценка и на нейното съответствие на размера на дела от капитала или на броя, номиналната и емисионната стойност на акциите, записани от вносителя. Подобна оценка се извършва и при организирането на публична продажба (продан, търг) при осъществяването на принудително изпълнение спрямо движима (чл. 468 ГПК) или недвижима (чл. 485 ГПК) вещь. Спорът относно вещите в изпълнителния процес се свежда до спор относно тяхната стойност. Съгласно чл. 485, ал. 2 ГПК заключението на назначеното от съдебния изпълнител вещь лице се съобщава на страните, които в 7-дневен срок могат да го оспорят. При оспорването страната посочва вещь лице, което отговаря на изискванията на закона, да изготви повторно заключение и внася разноски за извършването му. В противен случай повторно заключение не се извършва. Подобно оспорване на експертно изчислената стойност на вещь е недопустимо при извършването на непарична вноска (апорт). Съгласно чл. 72, ал. 3 ТЗ оценката на апортираната вещь в дружествения договор, съответно в устава, не може да бъде по-висока от дадената от вещите лица. Ако вносителят не е съгласен с оценката, може да участва в дружеството с парична вноска или да откаже да участва в дружеството (чл. 72, ал. 4 ТЗ). Паричната стойност при апорта е нормативна величина.

Търгът и апортът са точки на каптиране на *пазарната обмяна*, в които – подобно на водовъртежи, вещите пропадат по правия ъгъл на своята полезност. Те са местата на сублимиране на символичното, тъй като всяко конкретно отношение на

техния собственик към вещта бива окончателно ликвидирано (превърнато в лична история): вещта се продава/влага като „чиста“, експертно установена стойност (вещта има само бъдеще⁴²). Нито търгът, нито апортът са в състояние да отчетат уникалната конкретна лична връзка на собственика (настоящ длъжник/настоящ или бъдещ съдружник) с вещта. Тази връзка остава неразпознаваема (непрозрачна), тъй като поради своята амбивалентност тя не може да бъде представена и прочетена като (прозрачен) код. Поради това и именно търгът и апортът са ултимативният тест за всяка вещь – ако той не бъде преминат успешно, съдебният изпълнител освобождава вещта от изпълнение (чл. 494, ал. 2, изр. 3 ГПК), а съдружникът трябва да търси нова вещь, която да апортира (чл. 72, ал. 4 ТЗ). Вещта изпада в „гражданска смърт“, тъй като се оказва без стойност. Подобна, изпаднала в нокаут вещь има уникалния шанс да заживее в измерението на своето символично – шанс, който на практика граничи с утопията, в която „камила минава през иглени уши“. Преминаването на символичното през „иглените уши“ на пазарната стойност е възможност, която дори и да съществува, не се разпознава от правото. Правото признава (петата характеристика на вещите в посоченото по-горе учение за вещите) съществуването на вещите, за да направи възможна тяхната размяна (всяка „истинска“, полезна вещь може да бъде осребрена), а самата размяна на свой ред е възможна благодарение на еднородността на вещите, изразяваща се в това, че всяка една от тях може да бъде сведена (без остатък) до своята стойност. Това е причината правото не просто да не вижда, а да отказва да вижда символичното в предмета, което би довело до загуба на еднородността на вещите.

⁴² Осигуряването на това бъдеще би могло да бъде открито и като резултат от погасителния ефект на публичната продажба по чл. 175, ал. 1, изр. 1 ЗЗД. Съгласно посочената разпоредба, с извършването на публична продажба на имота всички ипотечи върху него, както и всички вещни права, учредени след първата ипотека, се погасяват. Вещта губи не само връзката си с личната история на своя собственик, но и собствената си юридическа история.

Същото съзнателно поддържано сляпо петно в зрителното поле на правото виждаме и в неспособността му да отчете т.нар. „афектационна“ стойност на една вещь в случаите, когато тя е унищожена в резултат на неправомерно увреждане. Традиционно се приема, че тази силно субективна стойност на вещица (например обстоятелството, че унищожената вещь е била единствената снимка на близък роднина, с която е разполагал нейният собственик) е ирелевантна *при обезщетяването на нанесените вреди*. Като причина за това се изтъква обстоятелството, че не може да се очаква от лица, които не са собственици на вещица и се явяват потенциалните деликвенти, да предвидят настъпването на вреди, свързани със символичното измерение на вещица⁴³. Отнемането на символичното – на афектационната стойност на вещица, не засяга нейния юридически статус и не съставлява вреда, с която правото свързва претенция за получаване на обезщетение. В този отказ на правото да разпознава настъпила вреда се съдържа важен механизъм за самосъхранение. Амбивалентността в конкретността на предмета нарушава стабилността на гражданския оборот – стабилност, която явно включва и стабилността на „оборота от деликти“. В името на стабилността (предвидимостта) предметите трябва да бъдат подредени като вещи, които са лесно и бързо четими – ликвидни и ликвидиращи се, по своята пазарна стойност. За тази цел символичното трябва да бъде изразходено преди и откъдето интегрирането на предмета в правния мир на вещиците.

Апортът е специфичен механизъм за проверка на „вещовостта“ на вещиците, на тяхната ликвидност като подлежаща на обмяна стойност. Както посочва Бодрияр, „[в]секи предмет може да бъде преведен в абстрактния общ код на полезността, който е негово основание, обективен закон, смисъл – и то независимо

⁴³ Този аргумент би могъл да бъде обърнат срещу категоричността на извода, до който води: след като не се носи отговорност, тъй като деликвентът не е знаел за особената афектационна стойност на вещица за нейния собственик, то той ще носи отговорност и за тази стойност в случаите, когато е знаел и е унищожил/повредил вещица именно с оглед на тази нейна афектационна стойност.

от това кой си служи с него или за какво той служи⁴⁴. Апортът е формат за осъществяване на „икономическо пресмятане“, в което се проверява стойността на вещта. Но апортът прави и нещо повече: той превръща собствеността (вещта) в капитал (цифра). Пренася вещта в света на цифрите. Капиталът е цифровата кауза на всяко имущество, най-демонстративният израз на господството на стойността в света на парите.

Особено интересна в тази връзка е етимологията на думата „апорт“ – дума, която в общо употребимия френски език се използва като *команда* към куче да донесе нещо – някакъв предмет. В настоящия текст използвам⁴⁵ именно думата „апорт“, а не по-точния според мен израз „предметна вноска“ (като вид непарична вноска), тъй като в думата „апорт“ се крие особената мистика на пренасянето на вещта в едно ново и различно (паранормално⁴⁶) измерение – измерението на стойността и капитала. „Апортът“

⁴⁴ Вж. *Бодрияр, Ж.* Към критика на политическата икономия на знака, с. 141.

⁴⁵ В книгата на Атанас Петров терминът „апорт“ е използван като „алтернатива на паричните вноски“ (с. 5), но терминът, макар и наложил се в българската правна доктрина като саморазбиращ се, не е безспорен. Така например в Търговския закон думата не се употребява нито веднъж (чл. 72 ТЗ урежда „непаричните вноски“), а с параграф 92 от Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 1 от 2007 г. за водене, съхраняване и достъп до търговския регистър (ДВ, бр. 6 от 2009 г., в сила от 23.01.2009 г.) е постановено, че навсякъде в наредбата думите „апорт“ и „апортиране“ се заменят съответно с думите „непарична вноска“ и „вносяне на непарична вноска“. „Апортът“ продължава да съществува като дума, използвана от закон, единствено в Закона за приватизация и следприватизационен контрол (чл. 28а), който обаче се явява по-скоро специализиран и технически и поради това неопределящ превод на израза „непарична вноска“. Терминът „апорт“ е бил използван в отменени нормативни актове, например: в чл. 180, ал. 1, т. 4 и чл. 226, ал. 1 от отменения Данъчен процесуален кодекс (обн., ДВ, бр. 103 от 30.11.1999 г., в сила от 1.01.2000 г. и отм., бр. 105 от 29.12.2005 г., в сила от 1.01.2006 г.), чл. 24, ал. 4 от отменения Закон за публичното радиоразпръскване (обн., ДВ, бр. 37 от 19.05.2009 г., в сила от 19.05.2009 г., отм., бр. 12 от 12.02.2010 г.), чл. 21, ал. 1 от отменения Закон за регионалното развитие (обн., ДВ, бр. 26 от 23.03.1999 г., в сила от 23.03.1999 г., отм., бр. 14 от 20.02.2004 г., в сила от 20.02.2004 г.) и др. Действащото законодателство като че ли се е „изчистило“ от термина „апорт“ в полза на по-обяснителния и не така „магичен“ израз „непарична вноска“.

⁴⁶ Апортът се използва и за обозначаването на паранормални явления, при които вещи се пренасят през различни светове.

акцентира не върху обекта (предмет-вещ), а върху преноса (собственост-капитал), върху перформатива на стойността, върху омагьосването на вещта от капитала. За разлика от парите, които при паричната вноска безпрепятствено се вливат в капитала на дружеството, вещите се нуждаят от експертна (оценителна) помощ, която да гарантира тяхната пригодност за целите на търговския оборот⁴⁷. Вещите трябва да са прозрачни по своята стойност и апортът е един от механизмите за бързо и точно прочитане на тази стойност. Капиталът разчита на вещите, които могат да бъдат моментално осребрени, подобно на полуфабрикатите в заведенията за бързо хранене. Ликвидността на всяка вещь се състои в способността ѝ да се (само)ликвидира като вещь, отстъпвайки пред своята същност, т.е. – пред своята стойност.

Българското законодателство въвежда изрично само две *ограничения* относно предмета на апорта: бъдещият труд и бъдещите услуги. Съгласно чл. 72, ал. 5 ТЗ, непаричната вноска не може да има за предмет бъдещ труд или услуги. И двете посочени от закона изключения не касаят вещи. От това се прави изводът, че всички вещи, включително и бъдещите, биха могли да бъдат предмет на непарична вноска⁴⁸. Този извод обаче се оспорва от Атанас Петров в „Апортът в капиталовите търговски дружества“ (с. 95):

„В патримониума на дружеството ще се влее само облигационното право на вземане срещу вносителя за изпълнение на

⁴⁷ Именно в това ни убеждава и Атанас Петров: „Безспорно извършването на парична вноска е по-лесно, по-удобно и по-евтино от извършването на апорт, тъй като ще се избегнат изискванията на чл. 72–73 ТЗ. Същевременно характеристиката на парите, като универсално платежно средство в условията на пазарна икономика, улесняват и самото дружество, в чийто патримониум те ще преминават, за да ги използва според целите и нуждите си. Въпреки изложеното, в ТЗ не се съдържат разпоредби, от които да се направи еднозначен извод за фаворизиране на паричните вноски пред непаричните.“ (с. 9). Въпреки направената в края на цитата уговорка, изводът за фаворизирането на паричните вноски пред непаричните е „дело“ не толкова на закона, колкото на капиталово организиран начин за осъществяване на търговска дейност.

⁴⁸ Вж. *Калайджиев, А.* Търговски дружества. Персонални дружества. Дружество с ограничена отговорност. С., 2014, с. 77, и *Григоров, Г.* Дружество с ограничена отговорност, С., 1994, с. 56.

задължението му да прехвърли или учреди бъдещото вещно право, предмет на вноската. Наблюдава се своеобразна „подмяна“ на предмета на непаричната вноска, като вместо вещно право, в имуществото на дружеството постъпва вземане. Особено значим е разглежданият проблем при учредителния aport, при който вноските на съдружниците служат като материална основа за извършване на дейността на дружеството. В посочената хипотеза в активите на дружеството няма да се влее имуществото, предмет на непаричната вноска и то няма да бъде в състояние да го използва за постигане на целите си. С оглед на изложеното възможността за aport на вещни права върху бъдещи вещи следва да бъде отхвърлена“.

Това, което не достига на бъдещите вещи, е тяхното настояще, тяхната ликвидност, способността им веднага да бъдат сведени до своята стойност. Вещта трябва да има настояща стойност, която да може да бъде „прочетена“ от апорта. В противен случай сме изправени единствено пред очакване за вещь (очакване за стойност), което не е и не може да бъде приравнено на вещь (стойност). Наличната (настоящата) стойност е перформативът на всяка вещь.

В апорта, за разлика от търга, може да бъде разпознато и едно допълнително натоварване, свързано с възникването на нов правен субект: капиталовото дружество, част от чието имущество ще стане апортираната вещь. В този си аспект aportът представлява и *особено икономическо жертвоприношение*, механизъм за активизиране и рециклиране на стойност с цел захранването на една нова (чужда) правосубектност. Разбира се, става въпрос за учредителния aport – aportът, който се прави с оглед създаването на капиталово дружество. Именно при него полезност на вещьта, разчетена като пазарна стойност, „захранва“ правосубектността на лице (наричано „юридическо лице“), което притежава спрямо човешкото същество (наричано „физическо лице“) същата вторичност, каквато притежава вещьта (нека я наречем „юридически торс“) спрямо предмета (нека го наречем „физически торс“). И в двете разновидности на апорта – учредителен или последващ, вещите се „капитализират“ като своеобразно имуществено тяло (корпус) на юридическото

лице (капиталово дружество), чиято правосубектност имат за цел да гарантират чрез т.нар. обезпечителна функция на капитала⁴⁹. Те преминават през акт на пълно заличаване на тяхната конкретност и символичност, които „изчезват“ в процедурата по оценяването на полезността на вещта. Предметите „влизат“ в капитала на дружеството само като стойност.

За изчезването на предмета, а и на самата вещ като материална привидност, при извършването на апорта свидетелства и утвърдилият се израз „непарична вноска“. Той дефинира апорта негативно, с неговата „не-паричност“, но в крайна сметка – чрез парите, а не чрез предметите: подход, който би довел до употребата на израза „предметна вноска“. Онова, което „обайва“ в *парите*, според Бодрияр, е „тяхната систематичност, затворената в тази материя възможност за всеобхватна замяна на всички стойности, благодарение на тяхната окончателна абстрактност. Хората „обожават“ в парите тъкмо абстракцията, всеобхватната изкуственост на знака“⁵⁰. В този смисъл парите са идеалните вещи за размяна, а апортът *идеализира* апортираната вещ, разпознавайки я като „чиста“ стойност и обявявайки възможността за нейното винаги налично спасение в идеално съществуване на пазарната стойност. От гледна точка на пазара, „съвършената“ форма на всяка „непарична вноска“ е извършването ѝ като парична вноска, като всеки случай на допусната непарична вноска е на практика допуснат компромис с принципа за захранване на капитала единствено с пари. Това е и причината законът да проявява особено внимание към т.нар. „скрити“ непарични вноски (чл. 73б ТЗ). Съществуват обаче и случаи, при които апортът осигурява вещи, които в своята конкретна функция (ползност) са от значение за дружеството, в което се внасят. Така например, може да се апортира сграда, която дружеството да използва с оглед осъществяването на своята дейност. Подобен „целеви“ апорт, обаче, не осигурява прос-

⁴⁹ Вж. *Герджиков, О.* По въпроса за имуществото и капитала на търговските дружества. // Търговско право, 2010, № 2, с. 11.

⁵⁰ Вж. *Бодрияр, Ж.* Към критика на политическата икономия на знака, с. 92–93.

транства за символичното, тъй като не запазва съществуването на конкретно и лично отношение по повод на дадения предмет, а напротив – разкъсва това отношение и прехвърля абстрактната полезност на вещта (съгласно предназначението ѝ) от съдружника към капиталовото дружество. В този случай отново се разменя стойност, дефинирана чрез функцията на вещта.

Особено трудни предизвикателства пред способността на апорта да открива сърцевината на всяка вещ – нейната стойност, поставят т.нар. „криптовалути“. За разлика от фиатните валути (парите⁵¹), криптовалутите са се освободили от всякаква материалност. Те са престанали да бъдат изобщо предмети, оттегляйки се изцяло в сферата на дигиталното съществуване. За разлика от безличните и от електронните пари, криптовалутите се характеризират с изключителна нестабилност – амбивалентност, която не може да бъде преглътната от логиката на пазарната стойност и става причина по правило да се отказва възможността за извършване на *апорт на криптовалути*. Ето какво може да прочетем в книгата на Атанас Петров „Апортът в капиталовите търговски дружества“ (с. 150):

„Изложеното налага извода, че криптовалутите следва да се разграничават от фиатните пари и законните платежни средства. Същевременно, приемлива е тезата, че те следва да бъдат третирани като финансови активи, тъй като чрез съответните борси притежателят на криптовалута би могъл да получи друга валута, призната за законно платежно средство, стоки или услуги. Обстоятелството, че криптовалутите са актив с определена имуществена стойност, позволява да бъде продължено изследването им като потенциален обект на непарична вноска. ... Най-съществената пречка пред апорта на криптовалута в капиталово търговско дружество е невъзможността да бъде насочено принудително изпъл-

⁵¹ Парите се определят като движими вещи, емитирани от Българската народна банка (БНБ) и санкционирани от държавата (левове и стотинки), които са законно платежно средство и задължително се приемат за плащания в пълната им номинална стойност без ограничения (чл. 25, ал. 2 ЗБНБ). Вж. *Калайджиев, Ан.* Облигационно право. Обща част. С. 2002, с. 164, 166.

нение срещу апортираните в дадено дружество единици криптовалута. Те не могат да бъдат обект на публична продажба, нито пък по принудителен ред може да бъде извършена трансакция в дадения блокчейн. Предвид, че криптовалутите не могат да послужат за удовлетворение на кредиторите, те не могат да бъдат и предмет на непарична вноска.“

Съвсем не случайно е позоваването на невъзможността криптовалутите да преминат „тест на публичната продажба“. След като не могат да бъдат осребрени и не притежават минимално необходимата ликвидност, която се изисква от системата на пазарната обмяна, те не могат да бъдат допуснати дори и в света на „нематериалните вещи“. При възприемането на т.нар. „принцип на номинализма“⁵², парите нямат своя вътрешна стойност, нито имат покритие (например съхранявано на определено място злато), което да гарантира „отвън“ правото на техния приносител да получи определена вещ, която има „вътрешно“ присъща⁵³ стойност. Парите разчитат на номиналната си стойност – стойността, отбелязана от емитента върху паричните знаци, като за целите на пазарната обмяна номиналната стойност се дублира от функционалната стойност на парите – стойността, изразяваща покупателната сила на парите. Въпреки че олицетворяват завършеността на процеса на превръщането на предмета в знак (идеалната вещ), парите запазват статуса си на движими вещи (все още вещ). Те са физически неделими, непотребими и абсолютно замествими движими вещи. Именно поради това, че парите са идеалните вещи за обмяна, единственото вещно право, което може да съществува върху тях, е вещното право на собственост, което е и единственото пълно вещно право. В този смисъл „идеалната“ вещ може да се притежава само „идеално“ – като собственост, не и като обект на ограничени вещни права.

За разлика от парите, *електронните пари* преминават отвъд материалността и предлагат формат на „безкорпорално“ същест-

⁵² Именно този принцип е възприет днес, включително и в България.

⁵³ Друг е въпросът доколко може да се говори изобщо за „вътрешно присъща“ стойност на вещите, което е и основният патос на Бодрияр.

вуване на стойността. Те са дефинирани в чл. 34, ал. 1 от Закона за платежните услуги и платежните системи като „парична стойност, съхранявана в електронна, включително магнитна форма, която представлява вземане към издателя, издава се при получаване на средства с цел извършване на платежни операции и се приема от физическо или юридическо лице, различно от издателя на електронни пари“. Стойността запазва своето определение на „парична“, но изоставя далеч зад себе си материалността на парите. Ако т.нар. „безналични пари“, определяни като „пари, изразени в цифрова форма по сметка“, могат да бъдат наречени просто „другото състояние на банкнотите и монетите“⁵⁴, електронните пари са постигнали своята окончателна еманципация от „банкнотите и монетите“. Те са чиста стойност, преживяла не само предмета, но и вещта. Тази „парична стойност“, която живее живота на „вземане“, е регулирана от правото като инструмент за извършване на платежни операции, гарантиращ достатъчна сигурност за оборота. Онази сигурност, който при вещите се дава от тяхната материалност, при електронните пари е постигната изцяло в рамките на една виртуалност. Знакът е успял да се еманципира напълно от всякакъв материален референт, за да се превърне в съвършен симулакр.

Криптовалутите са част от радикалната революция на знака, която може да бъде открита и в съществуването на електронните пари.⁵⁵ При криптовалутите обаче революцията е проведена и по още една линия – линията на еманципиране на знака от самата властова система на размяна. Криптовалутите разпръсват окончателно силата на знака, като я разпределят (поне таки-

⁵⁴ Вж. *Цветанова-Минчева, Ан*. Платежно средство ли е виртуалната валута биткойн според Закона за платежните услуги и платежните системи? // Предизвикателство правото, 2018, достъпна на следния адрес: <https://www.challengingthelaw.com/informacionno-pravo/platejno-sredstvo-li-e-bitcoin/>.

⁵⁵ Подробно за приликите и разликите между електронните пари и криптовалутите вж. *Цветанова-Минчева, Ан*. Платежно средство ли е виртуалната валута биткойн според Закона за платежните услуги и платежните системи? // Предизвикателство правото, 2018, достъпна на следния адрес: <https://www.challengingthelaw.com/informacionno-pravo/platejno-sredstvo-li-e-bitcoin/>.

ва са твърденията за блокчейн технологиите) равномерно сред всички участници в системата (т.нар. „нодове“). Поради това тяхната претенция е не за децентрализирана, а за дистрибутирана знакова система. Подобна демократичност на знака започва да разрушава неговата собствена политическа икономия, която изисква той да запазва своята прозрачност с оглед прилагането на властовите механизми в системата. Един от тези механизми е и възможността за провеждане на принудително изпълнение спрямо криптовалутите като знаци, изразяващи ясно определена ликвидна стойност. Когато знаците се изпълзват от примката на властово определената им стойност – т.е. когато стойността им стане недостъпна за властовите механизми, те стават опасни за същата тази система, която ги е създала и която те поддържат. Това може би е и причината криптовалутите да предизвикват сериозно напрежение около всяка правна система, оставайки обикновено извън нея – като своеобразна антиюридическа утопия на „независимите“ знаци.

23 ноември 2018,
Black Friday
Стоян Ставру